

gatan och 11 m. S om villan. Ristningsytan vetter åt S. På västra sidan har en del av blocket blivit avslaget, varigenom en del av ristningen har gått förlorad.

Ristningen synes först i ganska sen tid ha blivit uppmärksammas. Det första kända vittnesbördet därom är en teckning, utförd år 1881 av fil. stud. C. M. Bolm och förvarad i ATA.¹ Därefter synes ristningen ha blivit glömd, och den återupptäcktes omkr. 1905, då villan Karlsro uppfördes på tomten, som förut hade kallats »Solbaddet».

Stenblocket är av rödaktig granit, i brottet delvis grå, med mycket ojämn yta. Ristningens höjd över marken 1,10 m., bredd 1,67 m. Ristningen är tämligen ojämn, delvis grunt huggen eller kanske snarare vittrad. Läsningen är därför på några ställen vanskelig men på det hela taget tillräckligt tydlig. — Såväl Juel som Brate ha som sitt intryck framhållit, att ristaren Torbjörn icke har nedlagt samma omsorg på denna ristning som på den andra som han utfört i Sigtuna (U 379).

Inskrift:

× **frisa : ki . . . : þesar : eftir : albop : felaha : slopa : kristr : hia : helgi : hinlbi : ant : hans : þurbiun : risti**
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65 70

Frisa gi[ldar] . . . þessar æftir Albod, felaga Sloda. Kristr hinn helgi hialpi and hans. Þorbiorn risti.

»Frisernas gillebröder . . . dessa (runor) efter Albod, Slodes bolagsman. Den helge Krist hjälpe hans ande. Torbjörn ristade.»

Till läsningen: Alla runorna i 1—7 **frisa : ki** äro fullt säkra. Mellan hst och bst i 6 **k** finnes en fördjupning, som säkerligen är naturlig; runan är sålunda icke stungen. Uptill gå runornas stavar ända upp till en avsats i stenen, som bildar gräns för ristningen. Någon övre slinglinje har här icke funnits. Den börjar först vid runan 33 **k**, då runbandet böjer av nedåt. 9 **e** är tydligt stunget; likaså 13, 23, 43 **e** och 45 **g**. Runan 19 är mycket egendomlig och utan motstycke i Torbjörns ristningar. Hst är tydlig. Nedre bst är likaså mycket tydlig och ofrånkomlig; den är bågformig och liknar mest bst i ett **u**, ehuru den är mycket mindre. Uptill finnas på hst:s h. sida två bst; den nedre, som är i det närmaste rak, är tydligast, men även den övre, som är liten och bågformig, förefaller vara huggen. Övre delen av runan liknar därför mest ett **f**. Troligen är ett **b** avsett. Möjligen har ristaren varit tveksam om ljudbeteckningen, först ristat ett **f** och sedan velat rätta detta till ett **b**. Det måste dock framhållas, att denna runa är helt olika de båda andra **b**-runorna i inskriften. Man kommer emellertid enligt min mening icke ifrån att den nedre bst är ristad; att tolka runan som ett **k** är därför helt uteslutet. De övriga runorna i namnet äro fullt klara. 26 **h** är fullt säkert. De båda bst på hst:s h. sida äro tydliga, likaså den övre på v. sidan. Den nedre på v. sidan är närmast hst grund och endast svagt skönjbar, men av spetsen finnas tydliga rester. F. ö. äro alla runor i detta ordet fullt tydliga, likaså i namnet 28—32 **slopa**. 41 **a** är säkert; bst dock tydlig endast på h. sidan. Bst i 42 **h** äro små; likaså i 47 **h**. Bst i 49 **n** är alldeles säker; alltså en felristning. Bst i 53, 57 **a** gå endast obetydligt över hst på h. sidan. Bst i 54, 58 **n** äro ensidiga. Ovisst är, huruvida i runan 65 **r** eller **u** har avsetts. Bst är svagt böjd och ett stycke uppifrån möjligen insvängd mot hst. En missformad runa är 67 **r**. Jämförelsen med denna ger dock vid handen, att r. 65 bör antagas vara **u**. Huggningen av såväl runor som ornamentlinjer är nedtill rätt osäker; tydligen har

¹ Hr Bolm hade redan tidigare som gåva överlämnat till VHA Akad. ett antal teckningar av runstenar och andra fornlämningar (se Akademiens protokoll 1880 § 253). Bolm var född 1843, student 1862; han finnes år 1884 upptagen i Uppsala Universitets katalog som äldste junior i Göteborgs nation. Han har uppenbarligen varit en intresserad och runkunnig man. Hans teckningar, som äro påfallande goda för en självlärd man, finnes bevarade i ATA. En sådan, av Saleby-stenen, är återgiven i H. Jungners arbete *Gudinnan Frigg och Als härad* (1922), s. 366. Ett par andra äro förut avbildade i *Upplands runinskrifter*, Bd 1 s. 146 (fig. 89) och 459 (fig. 288).

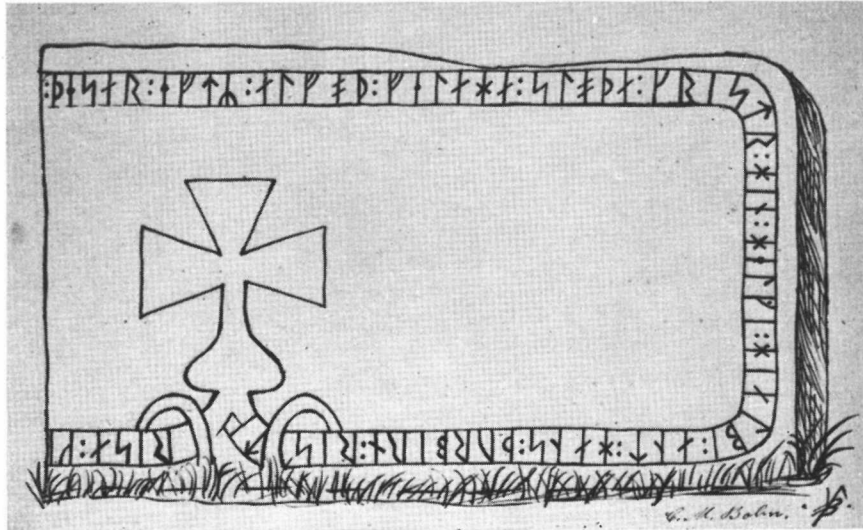

Fig. 101. U 391. Sigtuna. Efter teckning av C. M. Bolm.

det varit svårt för ristaren att här komma åt att utföra sitt arbete. Efter sista runan 71 i finnes intet sk.

Bolm har följande läsning: **risa : ki . . . : þesar : efta : alfop : felaha : sloþa : kristr : hin : helgi : hialbi : ant : hans : þurbirn : risti**. Runorna äro i alltför hög grad stiliserade, vilket lätt blir fallet på en teckning. r. 41 har »rättats» till **n** och r. 49 till **a**. Bolm har ej upptäckt första runan **f**. Intressant är, att han har uppfattat r. 19 som **f**, r. 26 som **h** och r. 65 som **r**. Bolms teckning har varit okänd för Brate och v. Friesen.

Juel har endast ofullständigt kunnat tyda ristningens nedre del, och i varje fall är hans fotografi ganska otillfredsställande. Av andra ordet »stå två stafvar kvar, om hvilkas betydelse jag ej vågat någon gissning». Av Juels läsningar äro följande anmärkningsvärda: 9 **i** (men 13, 23, 43 **e** och 45 **g**), 19 **b** (av de övre bst uppfattar han endast den inre, rundade som ristad), 26 **k**, 65 **u**.

v. Friesen har i ett par avseenden rättat Juels läsning: han tillägger sk × vid inskriftens början och runorna 6—7 **ki**, 9 **e**. Däremot saknas de båda sista runorna 70—71 **ti** både hos honom och Juel. v. Friesen läser 19 **b**; av de båda bst upptill ifyller han endast den yttre, raka som ristad. R. 26 läser han liksom Juel som **k** men antyder tillvaron av huggning t. v. om huvudstaven genom ett: Sålunda 22—27 **fela : ka**.

Brate (*UFT* h. 31, s. 277 f.) har gjort invändningar mot namnet 17—21 **albop**. »Detta namn beror på felläsning. Öfre bistafven på **b** i det förmodade **albop** har äfven på prof. von Friesens fotografi formen af bistaf till **k**, men den fördjupning, som af honom uppfattats som nedre bistafven till **b**, har icke sammanhang med stafven på det ställe, där sådant antagits, utan fortsättes lodrätt inemot bistafven till **k**, ordet bör alltså läsas **alkop** eller möjligen **algop**, och antagas utgöra en förkortad ristning af **alkopan** 'mycket god, förträfflig' såsom bestämning till det följande ordet 'kamrat, bolagsman'.»¹ — Även v. Friesens läsning 22—27 **fela : ka** underkännes av Brate. »Bistafven på detta **k** är hos prof. v. Friesen kort och alldeles riktigt uppfattad, emedan den utgör högra öfre bistafven i det **h**, som runan är, och hvars alla armar motsvaras af tydliga fåror utom den nedtill t. v., som icke tyckes hafva kommit till utförande, men möjligen innehåller den nedre pricken i kolon framför **k** hos prof. v. Friesen en del af dess sträckning, liksom den öfre

¹ Det som v. Friesen uppfattar som nedre bst i **b** är enligt Brate icke hugget, utan »en skada, förmodligen frätt af vatten, regn och smältande snö» (*UFT* h. 32, s. 362).

pricken den vänstra öfre armen. Ordet är alltså att läsa **felaha**.» — Slutligen har Brate läst de båda sista runorna 70—71 **ti**. Brate anser, att inskriften har avslutats med ett :, »ehuru detta är otydligt».

v. Friesen (*UFT* h. 31, s. 279) vidhåller med bestämdhet sin uppfattning beträffande såväl 19 **b** som 26 : **k**. I fråga om den förra runan anmärker han, att »den nedre bistafvens nedre parti är för känsel och syn fullt tydligt huggen, och stafven svänger fullt tydligt på sätt min och Juels foto ange in mot hufvudstafven. Det enda man kan anmärka om partiet intill hufvudstafven är att det är grundare hugget än dess nedre del, men ristaren är ganska oskicklig som runformerna visa. Ofvanför stafvens krökning fins en bred punktlik försänkning som ej är huggen. F. ö. är lektor B's antagna förkortning **alkop** för **alkopan** högst anmärkningsvärd; ordningen mellan namnet och bestämningarna finner han själf påfallande; slutligen är *felagi* i den generaliserade betydelsen 'kamrat' ej styrkt i äldre fornnordisk tid.»¹ — I fråga om det följande ordet vidhåller v. Friesen sin läsning **fela : ka** men medger att detta skadade ställe sannolikt bör kompletteras så som Brate har gjort och att det sålunda ursprungligen har stått **felaha**.

T. J. Arne, som med anledning av polemiken mellan Brate och v. Friesen undersökte inskriften på U 391, ger v. Friesen rätt i fråga om 17—21 **alboþ** och Brate i fråga om 22—27 **felaha**. Om 19 **b** anmärker han: »Hufvudstafven är något förtjockad strax nedom midten. Här utlöper nämligen en fördjupning snedt uppåt mot vänster från hufvudstafven. På högra sidan om hufvudstafven löper från dennas midt en nästan rak bistaf snedt uppåt. Innanför denna synes en liten nästan halfkretsformig bistaf, som sluter sig till hufvudstafvens öfre fjärdedel.»² Strax nedanför hufvudstafvens midt utgår en annan större halfkretsformig bistaf, som i det närmaste sluter till hufvudstafvens nedre ända, kanske mera, än som framgår af Friesens fotografi. Upptill närmast hufvudstafven är denna bistaf grundare inhuggen än i övrigt... Mig synes det vara sannolikt, att runristaren velat åstadkomma en **b**-runa, men först af misstag dragit ut den övre bistafven för långt, därpå velat åstadkomma en rättelse och inhuggit den lilla half-runda öfre bistafven samt fullbordat **b**-runan genom den undre böjda bistafven.»

Första delen av inskriften bör, såsom v. Friesen först har föreslagit, suppleras på följande sätt:

× **frisa : ki|ltar : letu : rista : runar** : þesar.

I stället för **rista** kan ha stått verbet **hakua** 'hugga'. Om **frisa : kiltar** och om (ack.) **felaha** se ovan U 379.

Om mansnamnet *Sloði* se Sö 175.

Namnet **alboþ** *Alboð* är icke nordiskt. Det har emellertid motsvarighet på västgermanskt område: *Alabaudus* (o. 600, Venantius Fortunatus), fht. *Albodus* (700-t.), se E. Förstemann, *Personennamen* (2. Aufl.), s. 81. Ä. fris. *Albod*, *Albot* hör möjligen hit, ehuru det anses kunna återgå på äldre *A(dal)bold* (W. Dijkstra, *Friesch woordenboek* 4, s. 11). Efterleden *-baud*, *-bod* förekommer icke sällan i västgermanska namn: *Merobaudes*, *Hariobaudes*, *Bainobaudes* (300-t., se M. Schönfeld, *Wörterbuch der altgermanischen Personen- und Völkernamen*), feng. *Radbod*, *Winebod* m. fl. (W. E. Searle, *Onomasticon Anglosaxonicum*); se vidare E. Förstemann a. a. s. 249 f. Det finnes sålunda goda skäl för att med v. Friesen antaga, att den **alboþ** som omtalas i U 391 har varit en fri-

¹ Vid ett nytt besök år 1917 har v. Friesen »på nytt konstaterat, att nedre bistafven är fullkomligt säker, om den också är grund intill hufvudstafven» (*UFT* h. 32, s. 365).

² v. Friesen anmärker härtill: »Dr Arnes uppfattning af den lilla halfkretsformiga försänkningen innanför den öfre bistafven och dennas tillkomst är kanske riktig. Dock är det ovisst, om den är afsedd af ristaren, och den avsluter hvarken upptill och nedtill helt till hufvudstafven.»

sisk man, medlem av frisagillet och bolagsman till svensken Slode. Gillet har bestått av både svenska och frisiska medlemmar.

Brate har, såsom ovan nämnt, velat tolka 13—27 **efta : alkoþ : felaha : sloþa** på ett annat sätt; det skulle betyda »efter den förträfflige kamraten Slode». **alkoþ** skulle vara »en förkortad ristning» för **alkoþan** (sg. m. ack.) och **alkoþ : felaha** en bestämning till **sloþa**. Att detta förslag av språkliga skäl måste avböjas, har på starka skäl framhållits av v. Friesen. Den ordföljd, som här förutsättes, är mycket ovanlig och har i varje fall ingen motsvarighet i Torbjörns ristningar. Om ordet **felaha**, såsom Brate menar, anger förhållandet mellan *frisa gildar*, som ha låtit utföra ristningen, och den döde *Alboð*, skulle man även ha väntat, att det varit efterföljt av ett possessivpronomen 'sin'.

H. Schück (*Birka*, s. 20 not) framhåller med rätta den fullständiga parallellismen mellan de båda inskrifterna U 379 och U 391. **eftia : þurkil : kiltia : sin** på U 379 svarar sålunda mot **efta : alkoþ : felaha : sloþa** på U 391. »Frågan är då: kan **alkoþ : felaha** motsvara **kilta**? Alldeles omöjligt synes detta icke vara. I fornsvenskan fanns ordet *ölbuþ* i betydelsen gästabud... *Ölbuþ* synes sålunda kunna återgifvas med gille och *ölbuþfelagi* med gillebroder. I så fall blir överensstämmelsen mellan de båda inskrifterna fullständig. Den ena läto frisernas gillebroder resa över sin gillebroder (**kilta**) Torkel, den andra över sin gillebroder (*ölbuþfelagi*) Slode, och för meningen synes detta bättre än att gillebröderna rest stenen efter Albod, Slodes kamrat eller kompanjon. Att *ölbuð* i runskriften återges med **albuþ** är nog riktigt, ty vid denna tid hade *a* väl öfvergått till *o*, men ännu ej till *ö*. Betänkligare synes den långa sammansättningen *albuþfelagi*, men även dylika finnas.» Schücks tolkningsförslag drabbas delvis av samma invändningar som Brates. Man kan säkerligen icke komma ifrån att i 17—21 **albuþ** söka namnet på den avlidne och uppfatta det följande 22—32 **felaha : sloþa** som en tillagd bestämning. Att ristaren synes ha varit tveksam om beteckningen, tyder också på att namnet har varit främmande och utländskt.

Inskriften U 391 är ristad på en jordfast sten. I närheten har man funnit dels en gammal kristen begravningsplats, dels spår efter stenmurar, som möjligen ha tillhört en äldre, nu försvunnen byggnad. Det är tänkbart, att frisagillet här har haft en gård, möjligen också en kyrka med kringliggande begravningsplats. I så fall ligger det nära till hands att antaga, att *Alboð* har blivit begravnen i närheten av stenen.¹

392. Sigtuna, Klockbacken.

Pl. 51.

Litteratur: B 300, L 8, D 2:192. J. Bureus, F a 6 s. 56 n:r 69 (Bureus' egen uppteckning), s. 104 n:r 49 (Aschaneus), F a 5 n:r 301, F a 1 s. 68; M. Aschaneus, F b 15 s. 18 (UFT bd 10 bil., 1925, s. 17); Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 172, O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60:1), s. 138; R. Dybeck, Svenska runurkunder 2 (1857), s. 19; P. J. Lindal, Forskningar i Sigtuna-ängden hösten 1875 (ATA); UFT h. 5 (1876), s. 56; E. Brate och S. Bugge, Runverser (i: ATS 10:1), s. 16; E. Brate, Anteckningar 1896 (ATA); O. Juel, Sigtunas runstenar (i UFT h. 26, 1908), s. 3; E. Floderus, Sigtuna (1941), s. 44.

Äldre avbildningar: Leitz och Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 300); Dybeck (D 2:192); Brate foto 1896 (ATA); Juel foto a. a. fig. 10.

Ristningen finnes på ett stort flyttblock i västra sluttningen av Klockbacken, 48 m. N om Prästgatan, 8 m. Ö om vägen norrut genom kvarteret Kållandet, 7 m. N om boningshuset S:t Lars n:r 4. Blocket har sannolikt förskjutit sig något i sluttningen. Den ristade ytan, som vetter åt V, lutar numera starkt över, vilket knappast kan tänkas ha varit det ursprungliga förhål-

¹ A. Schück, *Studier rörande det svenska stadsväsendets uppkomst* (1926), s. 126; E. Floderus, *En gilleskyrka i Sigtuna?* (i: *Fornvännen* 1927), s. 270, *Sigtuna* (1941), s. 92.